

Linnéuniversitetet

Institutionen för socialt arbete

Examensarbete

Äldreomsorgen i framtiden

Om generationers erfarenheter och föreställningar

Författare: Nancy Haglund
Liselotte Ivarsson

Examinator: Jan Petersson

Termin: VT 2012 0

Kurskod: 2SA300

Abstract

Author: Nancy Haglund & Liselotte Ivarsson

Title: Care of older people in the future, about generations experiences and conceptions

[Translated title].

Assessor: Jan Petersson

This study examine generations in three different age–attitudes towards elderly care in the future. Today there is an ongoing debate in Sweden concerning the care of older people. The main focus in the debate is that there is cut down on personnel and resources in the care of the elderly. We have focused on the Kalmar region, since our intention is not to compare with other regions. The study is based on individual experiences and conceptions of the people that participated in this examine, in order to link it to differences and similarities from a generational perspective. To carry out this task, we used a qualitative approach with semi-structured individual interviews. The result is our complied themes from the interviews. The shared beliefs of all participants were that they felt concerned about the factors that can influence the future of their elderly’s care and wellbeing.

Key words: *Care of older people, generations, differences, similarities.*

Nyckelord: *Äldreomsorg, generationer, skillnader, likheter.*

Förord

Den föreliggande undersökningen är ett utfört examensarbete inom socialt arbete, vilket genomförts under vår socionomutbildning. Undersökningen har kunnat genomföras tack vare ett deltagande, engagemang, stöd och samarbete. Vi vill börja med att tacka samtliga informanter för ert deltagande som möjliggjorde att denna undersökning kunde genomföras. Undersökningen som helhet har av vårt eget intresse och engagemang krävt ett intensivt samarbete. Vi vill därför tillägna ett stort tack till våra respektive familjer för det stöd och den förståelse ni tillägnat oss under arbetets gång. Slutligen vill vi ge varandra ett tack för vårt goda samarbete, som genom motivation, entusiasm och hängivenhet bidragit till ett givande arbete.

Nancy Haglund & Liselotte Ivarsson

Kalmar 2012

INNEHÅLL

1. INTRODUKTION	6
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	7
1.2 DAGENS DEBATT- TVÅ FRÅGOR I CENTRUM	8
1.2.1 VILJAN ATT VARA KVAR I ARBETSLIVET	8
1.2.2 EN INDIVIDANPASSAD ÄLDREOMSORG	9
1.3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	9
1.3.1 SYFTE	9
1.3.2 FRÅGESTÄLLNINGAR	9
1.4 AVGRÄNSNINGAR	10
1.5 ARBETSFÖRDELNING.....	10
1.6 DISPOSITION	10
2. VILLKOREN FÖR DE ÄLDRE, FÖRR OCH IDAG	11
2.1 DÅTID	12
2.2 ÄLDREOMSORGENS OMVANDLING	13
2.3 ÄLDREOMSORGENS NUVARANDE VÄRDEGRUND	13
3. TIDIGARE FORSKNING	14
3.1 EN STUDIE OM ÄLDRES SYN AV ATT ÅLDRA	15
3.2 TRE FAKTORER VID SAMHÄLLSFÖRÄNDRING	16
3.3 BEFOLKNINGSÖKNINGEN I KALMAR ÅR 2025	16
4. TEORETISKA PERSPEKTIV	17
4.1 GENERATIONSTEORI	17
4.2 LIVSLOPPSPERSPEKTIV	19
5. METOD OCH METODOLOGI	20
5.1 VAL AV KVALITATIV METOD	20

5.2 URVALSPROCESSEN	22
5.2.1 GENERATIONSGRUPPER	23
5.2.2 INDIVIDUELLA INTERVJUER	24
5.2.3 INTERVJUAREFFEKTEN.....	25
5.3 VALIDITET OCH RELIABILITET	26
5.4 KRITIK AV STUDIEN.....	27
5.5 FORSKNINGSETISKA ÖVERVÄGANDEN.....	28
6. RESULTAT	29
6.1 PRESENTATION AV UNDERSÖKNINGENS INFORMANTER.....	30
6.2 ÖVERGRIPANDE SYN PÅ ÄLDREOMSORGEN IDAG.....	31
6.3 FUNDERINGAR OM SIN ÅLDERDOM.....	34
6.4 TVIVEL OCH/ELLER TILLIT OM FRAMTIDENS ÄLDREOMSORG	36
7. ANALYS	39
7.1 HUR KAN OLIKA GENERATIONERS ERFARENHETER OCH FÖRESTÄLLNINGAR FÖRKLARAS?.....	40
7.2 VILKA LIKHETER OCH/ELLER SKILLNADER FRAMKOMMER AV GENERATIONERNA?	41
8. SLUTDISKUSSION	42
8.1 REFLEKTIONER INFÖR FRAMTIDA STUDIER.....	45
9. REFERENSER	47
9.1 INTERNET.....	48
BILAGA 1	50

1. Introduktion

I denna introduktion kommer du som läsare att introduceras till bakgrunden för vår valda studie och sedan ledas in på undersökningens problemområde, samt syftet och frågeställningarna som vi vill besvara med vår undersökning. Introduktionen ger även en beskrivning om den avgränsning som gäller för vår undersökning, i relation till vårt syfte och frågeställningar. Introduktionen avslutas med en disposition över de kapitelinnehåll som innefattar undersökningen.

Upprinnelsen till denna undersökning är att det finns ett intresse att få ta del av olika åldrar och deras erfarenheter och föreställningar om framtidens äldreomsorg. Det är av betydelse då alla, ung, medelålders och äldre individer kommer i kontakt med äldreomsorgen. Antingen genom nära anhöriga eller att man som individ har en medvetenhet om att man själv en dag, eventuellt kan komma att vara i behov av äldreomsorg. Den ekonomiska faktorn har idag en inverkan på äldreomsorgen, nedskärningar och besparingar, vilket framkommer både via massmedia och politiska beslut. Detta framgår i debattartiklarna under avsnittet nutidens debatt i kapitel ett.

Individerna i samhället representerar olika generationstillhörigheter unga, medelålders och äldre. Undersökningens fokus är att belysa framtidens äldreomsorg och låta individer inom sin respektive generation få framträda med sina tankar, erfarenheter och föreställningar, om ämnet. Föreliggande undersökning kommer att beskrivas ur ett generationsperspektiv, med tre generationsgrupper som sammantaget innefattar 14 individer. Att fokusera ur ett generationsperspektiv har sin betydelse då det kan visa individernas olika erfarenheter och föreställningar, gällande deras tankar och uppfattningar om sig själva som äldre och hur de ser på framtidens äldreomsorg. Alla individer, oavsett generationstillhörighet kan komma att beröras av äldreomsorgen, därför är det av betydelse att ta del av tre olika åldersintervaller som representerar individernas generationstillhörighet.

Våra egna föreställningar är att det kan finnas skillnader mellan generationerna eftersom de har levt olika länge räknat i tid. De har upplevt samhället under olika skeden och årtionden, som kan medföra att erfarenheter och föreställningar skiljer sig åt. Med denna utgångspunkt är ambitionen att belysa generationernas erfarenheter, föreställningar och vad som inverkar på generationerna, angående deras syn på framtidens äldreomsorg.

1.1 Problemformulering

Föreliggande undersökning grundar sig på att det idag sker nedskärningar av bland annat resurser och personal inom äldreomsorgen, vilket kan påverka äldreomsorgen för både verksam personal och dem som är i behov av vård. I relation till nedskärningar sker en befolkningsökning i vårt land, som innefattar längre livslängd.

Av Statistiska centralbyrån (SCB) framgår att befolkningen i Sverige idag år 2012 passerat 9,5 miljoner invånare. Vid år 2018 uppskattas befolkningen att uppnå 10 miljoner.

Befolkningen antas vid år 2060 öka till 11,6 miljoner. En ökning av andelen 65 år eller äldre kommer att ske i framtiden. År 2011 utgjorde dessa åldrar 19 procent av befolkningen och år 2060 beräknas antalet 65 år eller äldre uppgå till 25 procent av befolkningen. Anledningen till Sveriges ökade befolkning beror på antalet ökade barnafödslar, att vi lever längre, samt in- och utvandring (SCB 2012). Broome och Pirkko menar att i samband med att antalet äldre ökar, kan ett nytt kulturmönster komma att bli aktuellt. Framtidens äldre kan komma att efterfråga nya varor och tjänster i relation till ökade inkomster, vilket benämns med ett annat ord för karriärlivsformen. Detta kan komma att påverka äldreomsorgen (Broomé & Pirkko 1994, s 65-66).

Sammanfattningsvis innebär det att mindre personal i relation till antal vårdtagare med höga krav kan leda till omsorgsbrist, samt att yrkesverksam personal får en hög arbetsbelastning. En ökad befolkningsmängd leder till ökade antal äldre i samhället, vilket kan bidra till ökade omsorgsbehov i framtiden. I samband med antalet ökande äldre kan även kraven om vad som är god äldrevård komma att öka av de som lever i dagens samhälle och som kommer att gå framtidens äldreomsorg till mötes. Det gör att man kan ställa sig frågande till om individernas syn på framtidens äldreomsorg kan påverkas.

I dagens debatt beskrivs äldreomsorgens situation ur olika aspekter och det kan vara svårt att undgå att påverkas. Äldreomsorgen är en betydande del av våra liv som vi alla kan komma i kontakt med på olika sätt, genom våra yrken, genom anhörigas behov eller egna framtida behov av vård. Man har genom olika tidsepoker kunnat följa äldreomsorgen, som idag är ett aktuellt ämne. Baseras föreställningarna om äldreomsorgen på en delad oro mellan generationerna, om att vi kan komma att hamna i den fattigdom som var förr med fattighus och att det är de anhöriga som kommer att få försörja sina äldre. Eller ses äldreomsorgen

utifrån tankar och föreställningar om att det kommer bli bättre, att det är möjligt att man som äldre kommer få en god tillvaro och omsorg i framtiden.

1.2 Dagens debatt- två frågor i centrum

Dagens debatt om äldreomsorgen är omfattande och det finns en pågående debatt om framtidens äldre. Man kan utläsa två perspektiv om vad man bör fokusera på i framtiden i nedan refererade debattartiklar. Batljan betonar viljan och kravet för framtidens äldre, om att få vara kvar i arbetslivet. Eriksson framhåller de ökade krav som behöver tillgodoses, för att uppnå en individanpassad äldreomsorg.

Artiklarna i följande två avsnitt illustrerar en mångdimensionell debatt, beträffande olika resonemang om de krav som man antar kommer att ställas av de äldre individerna i samhället. Det kan härledas till karriärlivsformen som nämndes i problemformuleringen. De framtida äldre har varit en del av dagens samhälle, vilket kan leda till att det kan uppstå ökade krav i fråga om sig själv som äldre, liksom krav på framtidens äldreomsorg. Med samhällsutvecklingen följer krav och förväntningar på god omsorg, för att bevara ett värdigt liv. Ser man sina egna möjligheter ökar också kraven från individerna i samhället.

Debatterna är av betydelse då de kan härledas till informanterna i föreliggande undersökning, som präglar debatterna. Man kan även utläsa i empirin att debatterna speglar vad som framkommit av informanterna, gällande generationernas föreställningar om sitt åldrande och framtidens äldreomsorg.

1.2.1 Viljan att vara kvar i arbetslivet

Batljan har fokus på betydelsen av att man ska se framtidens äldre som en möjlighet. Batljan menar att 40- talisterna har varit en del av uppbyggandet av samhället, vilket kan medföra krav på framtidens samhälle. Batljan anser att man ska ta vara på den kompetens som de äldre har, samt deras vilja att vara kvar i arbetslivet. Det medför betydelsen av att näringsliv och politiker följer samhällsutvecklingen. Batljan menar vidare att det är betydande att låta de äldre yrkesverksamma få vara kvar i arbetslivet och har en utgångspunkt om att det är ett krav som kommer att ställas av de framtida äldre. En fråga som vi ställt till informanter inom yngre

och medelålders generationen är om man vill arbeta efter pensionsålder, som idag träder i kraft vid 65 års ålder (Batljan 2011).

1.2.2 En individanpassad äldreomsorg

Eriksson fokuserar på personalförsörjning som behöver tillföras äldreomsorgen. Eriksson anser att det bör ske en ansträngning gällande anställning av personal inom äldreomsorgen, samt att det inte ska förekomma skillnader gällande klasstillhörighet, genus, sexuell läggning och etnicitet. Rekrytering av personal är därför av stor betydelse för att kunna bemöta individerna utifrån deras behov. Personalomsättningen har en stor betydelse generellt gällande framtidens äldreomsorg, för att uppnå en solidarisk och jämställd äldreomsorg. Det handlar om trygga arbetsförhållanden, då personalen är själva nyckeln i verksamheten. Eriksson menar vidare att det är inom äldreomsorgen man bör göra sina satsningar, gällande både ekonomi och personalrekrytering. Införlivas det en ökning gällande personal ökar möjligheterna att tillmötesgå de individuella behoven som de äldre vårdbehövande har (Eriksson 2012).

1.3 Syfte och frågeställningar

1.3.1 Syfte

Syftet är att undersöka hur generationers erfarenheter och föreställningar om hur det egna kravet på framtiden äldreomsorg ser ut. Att ta del av olika generationers perspektiv är ett första steg att begripliggöra hur och varför generationers erfarenheter och föreställningar om framtidens äldreomsorg ser ut som det gör.

1.3.2 Frågeställningar

- Hur kan olika generationers erfarenheter och föreställningar förklaras?
- Vilka likheter och/eller skillnader framkommer av generationerna?

1.4 Avgränsningar

Vi anser att det är av betydelse att få ta del av både män och kvinnors erfarenheter och föreställningar inom respektive generation, men vi lägger inget fokus på att göra en jämförelse mellan män och kvinnor. För att uppnå syftet med undersökningen vill vi ta del av tre generationers erfarenheter och föreställningar om framtidens äldreomsorg, samt få se om det finns skillnader och/ eller likheter mellan generationerna, det gör att det är av relevans att både män och kvinnor ingår i urvalet, då båda genus existerar inom de tre generationerna.

Vår avsikt är att genom undersökningen ge en inblick hur erfarenheter och föreställningar ser ut inom olika åldersgrupper, för att ge en förklaring om hur generationer ser på åldrande och framtidens äldreomsorg. En avgränsning har gjorts i urvalet, vilket innefattar att undersökningens informanter är bosatta i Kalmar. Detta innebär att undersökningen därmed inte går att generalisera, gällande andra orter, kommuner eller generationer.

1.5 Arbetsfördelning

I de delar som tillhör föreliggande undersökning har vi båda varit lika delaktiga och mestadels genomfört undersökningens alla moment tillsammans. När kontakten med informanter till undersökningen skulle genomföras, delade vi upp oss efter våra olika möjligheter att söka och komma i kontakt med de åldersgrupper som generationerna representerar. Intervjuerna genomfördes tillsammans, men transkribering av intervjumaterialet delade vi upp. Vi hade sedan täta sammankomster där vi sammanställde och skrev arbetet tillsammans.

1.6 Disposition

Nedan framställs en kort beskrivning av studiens fortsatta disposition, som innefattar kapitel två till åtta i föreliggande undersökning.

Andra kapitlet ger en historisk tillbakablick om villkoren för de äldre förr under åren 1800-1952, äldreomsorgens omvandling från år 1952- 1992, samt en beskrivning av dagens värdegrund som ligger till grund för de äldres välbefinnande. I undersökningens tredje kapitel redogörs för tidigare forskning inom ämnet framtidens äldreomsorg. Här går att utläsa två

vetenskapliga artiklar som beskriver två studier om framtidens äldreomsorg och ett exempel av en artikel som visar statistik över Kalmar läns beräknade befolkningsökning, år 2025.

Fjärde kapitlet består av de teoretiska perspektiven som kommer vara till grund för analysen av vårt resultat. I detta avsnitt presenteras undersökningens generationsgrupper. Karl Mannheim ligger till grund för undersökningens teoretiska utgångspunkt, där generationsperspektivet lyfts fram. Mannheims generationsteori styrks upp av Magdalena Dambergs avhandling om resonemang gällande framtidens generationer. Erika Werner förklarar livsloppsperspektivet som visar de olika generationernas placeringar och hur dessa inverkar på deras föreställningar. Undersökningens femte kapitel beskriver hur vi gått tillväga metodiskt. Här framställs vårt urval och tillvägagångssätt i samband med våra intervjuer, samt betydelsen av ett forskningsetiskt förhållningssätt vid undersökningar där individer berörs. Egen kritik om vad som möjligen kan ha inverkat på föreliggande undersökning kommer även att beskrivas.

Undersökningens sjätte kapitel består av en resultatdel där vår empiri i form av intervjuer presenteras. Intervjuerna har framställts utifrån valda teman som kommer att ge läsaren en helhetsbild om generationernas erfarenheter och föreställningar om framtidens äldreomsorg. Sjunde kapitlet leder in läsaren på vår analys av uppsatsens resultat. Här kommer frågeställningarna för undersökningen att besvaras. Det ges även två exempel på rekommendationer för fortsatt forskning inom ämnet, framtidens äldreomsorg.

Undersökningens åttonde kapitel är sista delen av studien och består av en sammanfattande diskussion, där vi sammanför syftet, metoden och resultatet vilket möjliggör en diskussion mot den tidigare forskningen, som återfinns i tredje kapitlet.

2. Villkoren för de äldre, förr och idag

Nedan följer en historisk tillbakablick gällande de äldres situation förr, äldreomsorgens omvandling, samt en beskrivning av värdegrunden för de äldre idag. Historiken är av intresse att belysa, då den ligger till grund för samhällets uppbyggnad, äldreomsorgens framväxt och individernas utveckling. Vi vill även belysa värdegrunden för dagens äldreomsorg som ligger till grund och speglar tryggheten för dagens äldre, som är i behov av vård och omsorg.

2.1 Dåtid

Under 1800- talet utgjorde de äldres levnadsvillkor en stor skillnad beroende på vilket socialt skikt man tillhörde, om man var självägande eller egendomslös. De självägande bönderna kunde upprätta ett så kallat födorådskontrakt, vilket innebar att man gav äganderätten till yngre generationer. Kontraktet innehöll oftast villkor där överenskommelserna garanterade den äldre att få bo kvar och därmed vara försäkrad att få en trygg försörjning, gällande husrum, livsmedel och ved för uppvärmning. Den egendomslösa saknade möjlighet att ersätta tillgångar med en trygg försörjning. Istället föll ansvaret på den äldres barn och barnbarn som blev skyldiga att försörja sina äldre, vilket innebar att den äldre fick vara boende hos sin anhörig. De äldre som utfört arbete hos en husbonde kunde med stöd av tjänstehjonsstadgan bo kvar hos sin husbonde, som enligt lagstadgad plikt skulle ansvara för försörjning av sin före detta dräng. De som var arbetslösa fick försörja sig med tillfällighetsarbeten. Sista utvägen för de äldre var sockenkommunens ansvar, där bidrag till de äldre gavs från sockenkommunens fattigkassa, vilket bestod av små resurser (Drugge 2007, s. 88-89). År 1850 var befolkningmängden 170 000 bland de personer som var över 65 år. Sedan skedde en ökning, år 1900 där denna åldersgrupp uppnådde 430 000. En pensionsreform kom år 1913. Dess funktion lättade bördan för den kommunala fattigvårdsbudgeten, vilket medförde att de äldre fick penninghjälp i ett värdigare perspektiv. Pensionsgränsen var vid denna tidpunkt 67 år och gällde vid ålderdom och invaliditet.

År 1916 växte socialförsäkringssystemet fram, vilket medförde att fattigvården som setts som förnedrande avtog. Detta system var en av grunderna till den svenska välfärdsmodellens framväxt (Goldberg 2005, s. 303-304). År 1918 utfärdades bestämmelse om att fattigvårdsanstalterna skulle omskapas till ålderdomshem. Landets kommuner hade tillträde till ålderdomshem i slutet av 1930- talet, men dessa hade bristfällig standard och personalen ansågs inte ha tillräcklig kompetens för yrket. I denna tids ålderdomshem bodde de äldre tillsammans med sinnessjuka och kroniskt sjuka. För att råda bot på detta etablerades ett icke institutionsliknande pensionärshem. Från år 1939 fick ålderdomshemmen statsbidrag. År 1940 fanns en medvetenhet och kunskap om att det i framtiden skulle finnas väl etablerade och moderniserade ålderdomshem, då det ansågs vara det bästa för de äldre. Detta resulterade i en kommunindelningsreform som trädde ikraft år 1952, vilket medförde att den stämpel

fattigvården haft ytterligare minimerades, samt att de tidigare fattigvårdsanstalterna och blandningen av klientel inte längre skulle existera (Goldberg 2005, s. 305).

2.2 Äldreomsorgens omvandling

Blomberg och Petersson beskriver att under perioden 1950- och 1960 talet genomgick äldreomsorgen en omvandling genom nya vård- och omsorgsformer, vilket bidrog till att det blev bättre för de äldre jämfört med tidigare. Genom nya kollektivavtal hade man under denna tid särat på de äldre och de kroniskt och svårt sjuka. Man hade inrättat särskilda institutioner för de kroniskt och svårt sjuka och inom äldreomsorgen lade man nu fokus enbart på de äldres behov genom att låta insatserna tillmötesgå de äldres omsorg, samt social service.

Äldreomsorgen hade utvecklats till en självständig myndighet som fokuserade på alla medborgare som hade behov av service, stora som små behov. Utvecklingen av äldreomsorgen under 1970- talet och visade mer och mer att omsorg skulle tillhandahållas av dem äldre som både hade rätt och ansåg sig ha rätt till vård. Under denna period kunde man se att äldreomsorgen successivt hade tagit sig ut fattigvården och dess premisser. Under 1990-talet skedde nya samhälleliga förändringar, med syfte att förbättra äldreomsorgen för samhällets medborgare. Ädelreformen från år 1992 hade syfte att skapa bättre förutsättningar för resurser inom äldreomsorgen. Genom att överlåta landstingets sjukhem till kommunerna, samt erbjuda varje kommun att överta hemsjukvården, ledde till att kommunerna tilldelades ansvarstagande över de äldres fysiska och psykiska behov. Att omsorgs- och verksamhetsansvaret blev större för kommunen möjliggjordes av de reformer som uppkom under 1990- talet (Blomberg & Petersson 2003, s.308-310).

2.3 Äldreomsorgens nuvarande värdegrund

I föreliggande undersökning är det relevant att informera om dagens värdegrund gällande dagens äldreomsorg. Detta för att kunna sätta det i relation till historiken, få en vetskap om den lag som i dagens samhälle ligger till grund för en god omvårdnad, samt i förhållande till det resultat som framkommit av våra intervjupersoner. Här nedan beskrivs den värdegrund

som idag ligger till grund för dagens äldre samhällsmedborgare, som ska tillgodose en trygg ålderdom.

Regeringen inlämnade i februari 2010 proposition 2009/10:116 till riksdagen, där det framgick att man ville komplettera den redan befintliga Socialtjänstlagen (SoL) från 2001:453 (Riksdagen 2010). Kompletteringen innehöll en nationell värdegrund för äldreomsorgen. Värdegrundens innehåll omfattade bestämmelser gällande omsorgsarbetet för de äldre, som skulle bidra till att de äldre får ett värdigt liv och välbefinnande. I januari 2011 trädde nya lagen i kraft och värdegrunden för äldreomsorgen går att utläsa i 5 kap. 4 § SoL. Det infördes även ett tillägg som går att utläsa i 5 kap. 5 § SoL. I tillägget framgår att man som äldre i så hög grad som anses rimligt, ska få möjlighet att själv bestämma när och hur omsorgens omfattning ska ges, gällande stöd och hjälp i boende samt annan service (Socialstyrelsen 2010, s. 23).

3. Tidigare forskning

Den tidigare forskningen ligger till grund för att kunna belysa äldreomsorgen ur ett framtidsperspektiv med utgångspunkt om hur äldreomsorgen ser ut idag. Att förutse hur framtiden kommer att se ut är komplicerat. Men tidigare forskning om ämnet gör att man kan se samband om hur generationers föreställningar gällande framtidens äldreomsorg kan komma att se ut.

Vetenskaplig artikel ett är relevant för vår undersökning då den beskriver en tidigare studie om äldre människors perspektiv på ålderdom. Artikeln visar även olika betydande faktorer som kan ha en inverkan på individers föreställningar om framtidens äldreomsorg. Artikeln kan bidra till ett intresse att få ta del av resultatet i föreliggande undersökning. Denna kommer spegla hur informanterna inom tre generationer ser på framtidens äldreomsorg, ur deras individuella perspektiv och vilka faktorer som de anser vara av betydelse för en god framtida äldreomsorg. Vetenskaplig artikel två belyser tre viktiga faktorer som vi anser kan ha betydelse för vår undersökning. I samband med befolkningsökningen bland de äldre sker det nedskärningar inom äldreomsorgen, vilket i sin tur kan skapa osäkerhet hos individer som möjligtvis kommer att mötas av vården på ett eller annat sätt. För vår undersökning är

artikelns tre faktorer av betydelse, då vårt syfte med undersökningen är att ta del av hur individerna inom de olika generationerna resonerar om framtiden. Det är av intresse att se hur de olika generationerna ser på samhällets möjligheter att tillmötesgå de äldre och deras behov. Vi anser att denna artikel belyser samhällets förmåga att kunna tillmötesgå de äldres behov.

Artikel tre är knytt an till ovanstående två artiklar, då den har fokus på befolkningsökningen i framtiden inom Kalmar län. Vi anser att den är relevant då det kan härledas till ökningen av de äldre som kan tänkas komma att ställa krav, samt att det kan bli fler äldre som kan komma att vara i behov av omsorgsvård i framtiden. Dessa aspekter sätter vi i relation till vad som kan tänkas komma att krävas av samhället för att tillmötesgå de äldre, deras krav, behov och betydelsen av personalförsörjningen inom vården. I föreliggande undersökning är det relevant att se om undersökningsgrupperna anser att behoven hos de äldre kommer att kunna tillgodoses i samband med en kommande framtida ökning av de äldre och deras behov i framtidens äldreomsorg.

3.1 En studie om äldres syn av att åldras

I en vetenskaplig artikel av Gunnarsson presenteras en studie vars syfte var att visa hur de äldre människorna i välfärdsstaten Sverige upplever och reflekterar över att åldras, samt hur deras erfarenheter kring hur det är att åldras tar sig i uttryck. Många äldre människor i Sverige befinner sig i en gråzon mellan att vara aktiva seniorer som klarar sig helt själva och att vara passiva seniorer som är i behov av mycket hjälp. Studien fokuserar på det vardagliga livet och hur det är påverkat av sociala, politiska och ekonomiska faktorer. Studien belyser tre aspekter på åldrande som de berörda får ta del av; Att åldras, deras behov av hjälp och stöd i framtiden och erfarenheten av att ha fortsatt hemhjälp. De som ingick i studien fick reflektera hur deras liv kunde komma att se ut i framtiden baserat på deras erfarenheter. De äldre människorna berörs av de förändringar som sker inom äldreomsorgen, då det påverkar deras liv och möjligheterna att klara sig själva. Dagens äldreomsorg utgörs av äldre människor med stort individuellt vårdbehov. En del av dem som ingick i studien ville inte riktigt ta till sig meningen med att bli vårdberoende, utan de slog tanken ifrån sig. Många av dem hade också negativa erfarenheter av hemtjänst och hur äldreomsorgen fungerar. Avslutningsvis menar de

äldre människorna som ingick i studien att äldreomsorgen inte är något för dem, så länge de har hälsan i behåll och är kapabla att klara sig själva. De har en osäkerhet kring, om kvaliteten på den hjälp de kanske kommer att behöva i framtiden är acceptabel, de menar vidare att deras tankar om äldreomsorgen har blivit påverkade av de missförhållanden som har kommit upp i media (Gunnarsson 2008, s. 252-259).

3.2 Tre faktorer vid samhällsförändring

I en artikel av Bengt G Eriksson belyses betydelsen av den flexibilitet som samhället måste kunna inta för att kunna möta individernas behov. Det gäller både de friska och sjuka äldre i relation till den ökade befolkningmängden, i ett samhälle som står inför en förändring. I artikeln beskriver han tre faktorer i relation till pågående samhällsförändring. En faktor är den ökade medellivslängden i Sverige som medför ökade antal äldre. Den andra faktorn han tar upp är dagens nedskärningar inom äldreomsorgen, vilket gör att man ifrågasätter samhällets förmåga att utföra sina uppgifter i relation till medborgarnas krav. Tredje faktorn belyser vägen från det moderniserade samhället som representerar trygghet och tillit, till framtidens risksamhälle som baseras på osäkerhet till samhällets system. Konsekvenser av dessa sammanlänkade faktorer i det kommande risksamhället innebär, att högre andelar kommer att vara i behov av vård. Samtidigt kommer det ske en ökning gällande behov av fler tjänster i form av rutinkontakter med vården, utan att vara i behov av omfattande vård (Eriksson 2004, s.238-251).

3.3 Befolkningsökningen i Kalmar år 2025

I en artikel baserad på statistik från Statistisk Centralbyrå (SCB) på uppdrag av Skandinaviska Enskilda Banken (SEB), påtalar Jens Magnuson att de äldre över 80 år kommer att öka markant. Det kommer bidra till att omsorgsbehovet exempelvis i Kalmar län ökar med 32 procent till år 2025. I Sverige är ekonomin god, men i kommunerna är man inte förberedd på de ökade behoven, sett ur ett ekonomiskt perspektiv. Detta gör att kommunerna måste förbereda invånarna på de kommande skattehöjningarna, samt införliva mer privat finansiering vad gäller äldreomsorgen, vilket bör ske inom en tioårsperiod. I framtiden bör det

tillföras mer resurser inom äldreomsorgen. Platsantalet kommer förmodligen att öka och de som redan är inom den kommunala omsorgen kommer att vara konstant (Magnusson 2011, s. 1-3).

4. Teoretiska perspektiv

Undersökningens teoretiska utgångspunkt härleds till Karl Mannheims generationsteori, som ger en förklaring av begreppet generationer och ger en infallsvinkel hur generationer förhåller sig till varandra. Generationsteorin styrks upp av Magdalena Dambergs generationsperspektiv som beskriver de kommande generationsskillnader som kan uppstå i framtiden, gällande framtidens äldreomsorg. Erika Werner beskriver livsloppsperspektivet som ger en tolkning om hur och varför generationer har olika förhållningssätt inför framtidens äldreomsorg. I analysen kommer Mannheims generationsteori, Dambergs generationsperspektiv och Werners livsloppsperspektiv att kopplas till resultatet av generationerna som ingår i denna undersökning.

4.1 Generationsteori

Enligt Mannheim ses begreppet generation som en social betingelse och utgör exempel på identifieringar av åldersgrupper (Mannheim 1952, s. 292). Mannheim menade att om man vill kunna erhålla kunskap och insikt om de sociala och intellektuella förändringar som sker i ett ständigt föränderligt samhälle, måste samhället förstå den inverkan generationer har i samhället (Mannheim 1952, s. 286-287).

Damberg visar i sin studie att dagens omsorgsgivare har uppfattningen om att det kommer uppstå generationsskillnader gällande synen på framtidens äldreomsorg. De menar att framtidens äldreomsorg kommer att mötas av en äldre generation med högre krav, än dagens äldre. Framtidens äldre kommer se omsorgsarbetet mer som en rättighet än tacksamhet, jämfört med dagens äldre. Det kommer att påverka omsorgsarbetet för framtidens äldreomsorg, angående möjligheten att tillmötesgå de äldres krav (Damberg 2010, s.68, 78).

Mannheim förklarar vidare att generationers existens i det sociala livet utgörs av nya individer genom kulturella processer, medan tidigare individer fortlöpande försvinner. Generationer kan bli delaktiga i vissa delar av andra generationers historiska kontext, genom erfarenheter.

Mannheim förklarar vidare att i samhället följs generationerna åt, vilket medför att de befinner sig i ett förhållande av kulturella grupper. De kulturella grupperna är aldrig konstanta, då generationer är under ständig förändring. Det innebär att förbindelseleden från generation till generation är under en ständig process (Mannheim 1952, s. 293). Damberg i likhet med Mannheim menar att dagens yngre- och medelgenerationer kommer skapa skillnader, jämfört med dagens äldre generation. Damberg beskriver vidare att dagens äldre anses vara i en beroendeställning medan framtidens äldre antas komma att uppvisa ett oberoende, beträffande sin omsorg. Damberg talar om begreppet generationskaraktärer, som tydliggör den skillnad som kommer att finnas mellan dagens och framtidens generationer (Damberg 2010, s. 57). Det stödjer Mannheims förklaring om att generationer är under en ständig process och inte är konstanta.

Damberg beskriver vidare att omsorgsmottagarna förväntas ändra sitt agerande från att vara beroende till att istället ta mer initiativ och ansvar, angående sin omsorg. Det kan härledas till dagens politiska förespråkande, där man betonar den äldres egna uppfattningar. Damberg förklarar att den generella uppfattningen finns som innefattas av att individer mitt under livets gång har svårt att ta till sig åldrandet och vad det innebär, exempelvis de begränsningar som ålderdom kan medföra. Om individerna samtidigt ska sträva mot en självständighet för att tydliggöra sitt oberoende så inverkar det på individens naturliga åldrande, då den motverkas (Damberg 2010, s. 57).

Mannheim beskriver vidare att generationerna befinner sig i en ständig ömsesidig påverkan. Denna ömsesidiga påverkan sker inom en integrerad grupp av generationer, där de gemensamma föreställningarna delas genom generationernas erfarenheter. Den äldre generationsgruppen har de historiska skeenden gemensamt, men tar även in influenser från de yngre generationerna. Detta utan att tillhöra samma generation. Mannheim menade att den äldre generationen har en större anpassningsförmåga till rådande förhållanden i samhället än mellanhandsgenerationen. Mellanhandsgenerationen befinner sig istället här och nu (Mannheim 1952, s. 297-302).

I relation till generationsfrågan menar Damberg att dagens anhöriga har krav gällande omsorgen för sin äldre anhörig, vilket leder till att dagens anhöriga kommer att komma med krav, gällande sin egen omsorg i framtiden. Det är dagens fyrtiotalister som kommer att ha med sig tankar om god omsorg när de själva blir äldre. Framtidens äldreomsorg kommer att mötas av äldre individer med höga krav, både genom inflytande samt omsorg. Det är av betydelse att dagens äldreomsorg förbereds för att kunna möta den framtida generationen som utgörs av dagens anhöriga. Det handlar dessutom om att kunna tilldela kommande framtida generation möjlighet att öka sin egen kapacitet, gällande individuella förmågor att kunna påverka sin egen omsorg, vilket man menar inte finns hos dagens generationer (Damberg 2010, s. 78).

4.2 Livsloppsperspektiv

Erika Werner förklarar att med ett livsloppsperspektiv, kan man skapa sig en inblick i hur åldersgruppers livserfarenheter hänger samman med olika faser i livet. En yrkesarbetande har till exempel en annan status i livet jämfört med när denne senare går i pension (Werner 2012, s. 47). Var man befinner sig i livet har betydelse för planeringen av en kommande pension. Det finns en social tidtabell som skapas av egna erfarenheter, samt av samhällets normer. Allt efter var man befinner sig i livsloppet präglas människan av införskaffade erfarenheter. Unga människor ser pensionen som något avlägset och prioriterar oftast nuet istället för sparande som en pensionsförberedelse (Werner 2012, s. 107, 111). Genom betydelsefulla händelser kan man i livsloppsplaneringen påverkas i sitt tänkande angående pensionsförberedelsen. Man kan till exempel se hur en närstående tidigt drabbas av sjukdom och får ekonomiska begränsningar, vilket försämrar möjligheterna för en bra pensionsförberedelse (Werner 2012, s. 131-132). Werner menar vidare att tittar man på olika händelser i livet som till exempel att välja arbete eller bilda familj, så sker detta oftast genom en längre planering medan övergången till pension sker väldigt snabbt. Pensionssparande hänger tydligt ihop med livssambandet. Ett privat pensionssparande innehas inte så ofta av unga människor, utan är mer vanligt bland de som blivit lite äldre. Bland unga människor är den positiva synen mer utbredd gällande det egna ansvaret inför pensionen, men kritiska röster hörs också mot att det gemensamma ansvaret minskat i samhället. Unga människor har dessutom inte samma tillit till pensionssystemet som de äldre, de känner en stor osäkerhet för att reglerna skall vara

desamma när de själva når pensionsåldern. Detta gör att tanken om ett eget pensionssparande inför framtiden ökar i denna åldersgrupp (Werner 2012, s.156, 225).

5. Metod och metodologi

I detta kapitel beskrivs urvalet av generationsgrupper, kunskapsansats, datainsamlingsmetod, urvalsform, generationsgruppernas representativitet och vårt tillvägagångssätt vid de individuella intervjuerna. De forskningsetiska aspekterna kommer att förklaras och framställas i relation till våra intervjupersoner och deras deltagande i undersökningen.

5.1 Val av kvalitativ metod

Föreliggande undersökning har utförts med en kvalitativ ansats och är avsedd att grundas utifrån individer inom generationer och deras erfarenheter och föreställningar. Det medförde att individernas åsikter, tankar och resonemang var av betydelse för att uppnå syftet med undersökningen. Vår valda metod gav en flexibel anpassning som kunde bidra till en öppenhet. Detta var av relevans för att vi skulle kunna tilldelas så mycket som möjligt av de berörda deltagarna och kunna få ta del av deras individuella tankar och resonemang om framtidens äldreomsorg. Levin beskriver att en kvalitativ ansats innebär att man återger datainsamlingen genom att samla in, analysera och sammanställa data för undersökningen (Levin 2008, s. 38).

Undersökningen har fokus på individens individuella tankar, erfarenheter och föreställningar inom respektive generation, vilket gjorde att individuella intervjuer lämpade sig bäst för att uppnå syftet med undersökningen. Till föreliggande undersökning var semistrukturerade intervjuer den mest lämpade datainsamlingsmetoden för att kunna få ta del av informantens känslor, tankar och åsikter. Denscombe förklarar att i samband med undersökningar där individernas åsikter, uppfattningar, känslor och erfarenheter är av betydelse så är intervju en lämplig datainsamlingsmetod. Semistrukturerade frågor möjliggör för forskaren att vara flexibel gällande sina frågeställningar (Denscombe 2009, s. 232, 234).

Genom att vi använde oss av semistrukturerade intervjuer och den anpassbarhet som ges till intervjuaren bidrog det till en öppenhet mellan oss som intervjuare och informanterna. Det underlättade intervjuprocessen och bidrog till intressanta diskussioner och tankar som kunde tillföras till föreliggande undersökning. När vi framställde våra intervjufrågor var vår avsikt att sätta informanternas svar i relation till resultatet, detta för att kunna besvara undersökningens syfte och frågeställningar i analysen. I föreliggande undersökning användes intervjuer med semistrukturerade frågor som innehöll fem huvudfrågor och till dessa ställdes eventuella följdfrågor beroende på informantens svar. Det bidrog till att vi kunde anpassa intervjufrågorna efter informanternas tankar och funderingar.

Då undersökningen berör individers erfarenheter och föreställningar var det av betydelse att vi som intervjuare uppfattade informanternas svar korrekt. Efter godkännande från de deltagande i undersökningen valde vi att bandinspela våra intervjuer, vilket bidrog till att vi lättare kunde uppfatta informanternas svar korrekt. Efter varje intervju transkriberades bandinspelningen, vilket underlättade arbetet med datainsamlingen och bidrog till en bättre översikt över det insamlade intervjumaterialet. Robson förklarar att transkribering av en intervju innebär att man överför talspråk till skrift, vilket underlättar analysen av intervjumaterialet. Han påtalar även vikten av att ställa det transkriberade materialet mot den bandinspelade intervjun för att se att man tolkat materialet rätt (Robson 2011, s. 478).

Det transkriberade intervjumaterialet analyserades och kodades efter vad vi fann var återkommande från intervjuerna och sammanställde därefter tre teman. Genom att skapa teman bidrog det till att kunna skildra en helhetsbild gällande generationernas föreställningar och erfarenheter om framtidens äldreomsorg, vilket var relevant för att kunna uppnå syftet, samt besvara frågeställningarna för undersökningen. Utifrån våra sammanställda teman kunde generationernas erfarenheter och föreställningar tolkas, samt urskilja eventuella skillnader och/eller likheter som fanns inom generationerna, gällande framtidens äldreomsorg. Robson menar att man kodar det som är återkommande i materialet och sammanför det till ett eller flera teman. Han förklarar att begreppet tema betyder att man uppmärksammat det som är av betydelse i relation till forskningsfrågorna och han menar vidare att man kan använda sig av tematisk kodning när man analyserar kvalitativa data. Robson förklarar vidare att för analys av data och tolkning kan man använda teman som utgångspunkt (Robson 2011, s. 467, 474).

5.2 Urvalsprocessen

Med föreliggande undersökning vill vi belysa äldreomsorgen i framtiden ur ett generationsperspektiv, som innefattar tre generationer. Innan urvalet gjordes för undersökningen skapades tre åldersgrupper som vi ansåg skulle vara representativa för varje generation, samt att de tre valda åldersgrupperna skulle ge en bred åldersfördelning och därmed tillföra undersökningen intressanta åsikter och resonemang. Till föreliggande undersökning användes urvalsformen snöbollsurval. Urvalsformen innebär att när man som forskare har identifierat en eller flera individer som är av intresse för undersökningen, så kan man via informantens kontaktnät komma i kontakt med ytterligare intervjupersoner (Robson 2011, s. 275-276). Snöbollsurvalet medförde att vi kom i kontakt med många individer inom generation medelålders som arbetade i vårddyrket. Detta ansåg vi som positivt för att de arbetar som omsorgsgivare, samt möter anhöriga till omsorgsmottagare inom dagens äldreomsorg och ser vad som kan komma att inverka på äldreomsorgen i framtiden.

Snöbollsurval möjliggjorde att vi kunde komma i kontakt med individer inom tre åldersgrupper och som sammantaget bildade tre generationsgrupper. Vi sökte upp en individ inom varje åldersgrupp som efter information om syftet med undersökningen gav oss sitt godkännande att delta i undersökningen. Därefter tillfrågades individen om bekanta inom dennes kontaktnät kunde tänkas vara intresserade av att delta i undersökningen. På så sätt hänvisades vi till olika individer som representerar samma generation. När vi samtalat med alla informanter om syftet med undersökningen och fått deras godkännande, bestämdes tid för individuella intervjuer. Snöbollsurvalet medförde att åldersfördelningarna är av skiftande karaktär, men möjliggjorde att vi kunde skapa tre grupper av generationer. Generationerna kunde delge oss sina erfarenheter och föreställningar, vilket var relevant för vårt syfte och frågeställningar. För undersökningen var det av betydelse att kunna skapa tre urvalsgrupper med olika generationstillhörigheter för att därefter kunna analysera vad som kan inverka på deras erfarenheter och föreställningar, samt att finna eventuella likheter/ skillnader mellan och/eller inom generationerna.

5.2.1 Generationsgrupper

Den tyske sociologen Karl Mannheim lanserade generationsteorin. Enligt Mannheim bedöms individers utveckling vara varierande, inom olika generationer. Han menar att generationen 15- 30 år befinner sig under en inlärnings- och kreativ process. Därefter, från 30- 60 år, anser Mannheim att man som individ är fullärd och kan använda sina förmågor fullt ut, medan individer generation 60 + anses dra sig mer tillbaka från offentliga sociala sammanhang (Mannheim 1952, s. 278-279). Vi har tagit del av Mannheims resonemang gällande generationer och anser att det som beskrivs om generationer är relevant för våra intervjuer. Det urval vi gjort är av betydelse för att kunna ta del av olika generationers erfarenheter och föreställningar om framtidens äldreomsorg. Det kan ge mer information och även ett bredare perspektiv för undersökningens syfte. Här nedan presenteras vårt val av generationsgrupper som representerar den totala urvalsgruppen.

- Äldre födda 1932- 1947 (65-80 år): 3 kvinnor och 2 män
- Medelålders födda 1962- 1972 (40-50 år): 3 kvinnor och 2 män
- Unga födda 1993- 1996 (16-19 år): 2 kvinnor och 2 män

Tornstam menar att det finns tre olika typer av generationsbegrepp. Den första benämns årskohort och innefattas av erfarenheter hos människor inom samma årskull, som sedan jämförs med andra årskullar. Den andra benämns familjegenerationer, där socialisationsprocessen är i fokus. Den tredje benämns idégeneration. Med denna menas generationers varierande livsstilar i samhällets utveckling. Idégenerationen har sin utgångspunkt i Mannheims resonemang av generationsbegreppet (Tornstam 1983, s. 185-188). Det är just generationernas varierande livsstilar som vi antar kan inverka på att det kan uppstå skillnader mellan generationer om framtidens äldreomsorg. Mannheim menar att begreppet generation avser att kunna identifiera människornas betydelser ur ett historiskt perspektiv och deras gemensamma sociala förhållanden som de delar under samma tid (Mannheim 1952, s. 291-292).

För att uppnå ett generationsperspektiv till undersökningen framställde vi tre grupper av generationer, en äldre generation, en medelålders generation, samt en ung generation som vi intervjuade gällande framtidens äldreomsorg. Informanternas olika åldersgruppsstillhörighet bildar tre generationer som utgör en representativitet för det syftet och frågeställningar som vår undersökning behandlar. Tornstam beskriver representativitetsproblemet med att det är av vikt att undersökningen ska kunna relateras till den grupp av individer man vill utläsa (Tornstam 2010, s. 52-55). Det innebär att föreliggande undersöknings generationsgrupper inte är representativa för en hel population, men att de utgör en tillförlitlighet gällande sin representativitet till föreliggande undersökning.

5.2.2 Individuella intervjuer

Vår undersökning bygger på individuella intervjuer med individer tillhörande tre generationer. Med vårt syfte som utgångspunkt valde vi att genomföra 14 intervjuer med både män och kvinnor inom olika generationer. Intervjupersonerna kontaktades per telefon och informerades om vår undersökning och dess syfte. De informerades även om deras rätt till anonymitet, samt att de när som helst hade rätten att avbryta sin medverkan i undersökningen. Tid och plats för intervjun anpassade vi efter intervjupersonens önskemål, som skedde exempelvis i individens hemmiljö, utomhusmiljö eller på ett café, en plats som intervjupersonen kunde känna sig bekväm och tillfreds med. Varje intervju tog ca 15-20 min.

Vi har tagit hänsyn till betydelsen av anonymitet och valde av etiska skäl att i resultatdelen benämna informanterna med fingerade namn, men åldrarna är inte fingerade. Att vi titulerar individerna med fingerade namn är relevant ur en etisk syninkel, då individen får behålla sin anonymitet. Fingerade namn är också av betydelse för att kunna härleda informantens föreställningar och erfarenheter till dennes generationstillhörighet och till det citat som styrker upp vissa föreställningar. Informantens ålder möjliggör en härledning av resonemang till informantens åldersgrupp. Det kan även vara av intresse för oss och läsaren att placera nämnda citat i relation till individens genus, ålder och generationstillhörighet som individen representerar. Robson poängterar att det är en betydelsefull regel, att låta informanterna vara anonyma vid undersökningar som berör dem (Robson 2011, s. 207).

För att få informanternas korrekta synpunkter, samt styrka resultatets tillförlitlighet fick informanterna ta del av sina individuella intervjuer efter transkribering, för eventuell korrigerings. Det möjliggjorde till en riktighet gällande deras information, som förmedlas under undersökningens teman och citat. Enligt Denscombe bör informanterna få ta del av utskriften som forskaren sammanställt för att kontrollera tillförlitligheten i det informanterna tillfört intervjuerna (Denscombe 2009, s. 266).

5.2.3 Intervjuareffekten

Förförståelsen som individer bär med sig kan inverka vid undersökningen som helhet, särskilt vid intervjuer. Vår egen förförståelse var en viktig del som vi tog hänsyn till, särskilt vid just intervjuerna med våra informanter. För undersökningen var det av betydelse att i samband med intervjuerna låta individerna få uttrycka sina åsikter om framtidens äldreomsorg, samt att deras åsikter var av betydelse för att kunna uppnå syftet med undersökningen.

Holme och Solvang förklarar att förförståelse är den förståelse man har med sig när man ska göra en undersökning, genom sina tidigare upplevelser. Förförståelsen innefattas av de socialt grundade värderingar och fördomar man som människa bär med sig. Värderingarna kan vara av varierande karaktär hos individer och dessa påverkar förhållningssättet i mötet med omgivningen. Förförståelsen kan ta sig i uttryck vid intervjuförfarandet, gällande frågeställningar. Intervjufrågorna kan bli ledande, om de påverkas av intervjuarens värderingar (Holme & Solvang 1997, s. 151, 175).

Under intervjuförfarandet ville vi ha sådan liten inverkan som möjligt och det var därför relevant för oss att ta del av intervjuareffektens eventuella inverkan i samband med intervjuer. Det innebar att vid intervjuerna var det av betydelse att inte låta våra egna förkunskaper eller åsikter om äldreomsorgen inverka i samband med frågeställningarna till informanterna, då det kunde bli ledande och resultera i svar som informanterna antar att vi förväntar oss att höra. I samband med intervjuerna var det av betydelse att informanten kände sig bekväm i pågående situation, vilket vi tog hänsyn till genom att presentera oss och förklara vårt syfte med föreliggande undersökning och betona deras anonymitet. Med hänsyn till intervjuareffekten var det av betydelse att anpassa oss efter varje informant som skulle delta i intervjun. Liksom deras rätt att påtala eventuella oklarheter gällande frågeställningar. Det var av relevans då

åldersgrupperna var varierande och informanterna var olika individer med olika erfarenheter. Det innebar att vi ibland fick tydliggöra vissa frågor, utan att på något sätt försöka leda informanten in på ett svar.

Denscombe rekommenderar att man som forskare i möjligaste mån ska undvika att påverka undersökningsresultatet negativt. Det kan uppnås genom att man som intervjuare presenterar sig själv, samt syftet med undersökningen. Forskaren ska ha en neutral hållning, med andra ord undvika att framhäva sig själv, för att få ut så mycket som möjligt i undersökningen och få informanterna att känna sig bekväma (Denscombe 2009, s. 246).

5.3 Validitet och reliabilitet

Som forskare vid kvalitativa undersökningar är det av betydelse att ha validiteten i åtanke, då undersökningen man bedriver även ska vara användbar vid fortsatta studier. Patel och Davidson menar att man som forskare vid kvalitativa undersökningar har en strävan av att tolka, förstå och upptäcka händelser. De förklarar att begreppet validitet i samband med kvalitativa studier, innebär att man som forskare strävar efter en god validitet genom alla delar som innefattar en forskningsprocess. Patel och Davidson beskriver vidare att begreppet reliabilitet vid kvalitativa studier handlar om att som forskare kunna se den allmänna unika situationen, i mötet med informanterna. Det medför att situationen får sin betydelse för resultatet. De förklarar vidare att betydelsen av begreppen validitet och reliabilitet sammanfaller vid kvalitativa undersökningar. Därmed använder man sig oftast av begreppet validitet, eftersom det har en större innebörd vid kvalitativa undersökningar då man ser till undersökningens helhet (Patel & Davidson 2003, s. 102- 103).

Djurfeldt, Larsson och Stjärnhagen beskriver att begreppet validitet i en undersökning representerar intervjuförfarandet, angående hur väl intervjufrågorna är framförda till intervjupersonerna. Intervjufrågornas framställning har betydelse för att svaret som vi tilldelas av informanterna ska kunna besvara undersökningens syfte och frågeställningar (Djurfeldt, Larsson & Stjärnhagen 2010, s. 104). Att vi använde oss av semistrukturerade frågor medförde att vi kunde vara flexibla och anpassningsbara gällande frågeställningarna till informanterna, vilket möjliggjorde att frågeställningarna kunde anpassas till rådande situation och framföras på ett tydligt sätt för att kunna besvaras av informanten.

Informanterna fick ta del av det transkriberade materialet och godkänna, samt möjlighet att göra eventuella korrigeringar. Detta innebar inte någon förändring av intervjuutskriften, då ingen av informanterna ville göra några rättelser. Det medför att vad som beskrivs i undersökningen överensstämmer med det informanterna sagt, beträffande deras erfarenheter och föreställningar, vilket ökar validiteten för undersökningen.

I undersökningen är det individernas uttalanden som ligger till grund för vårt syfte och frågeställningar, vilket gör att det som förmedlas i undersökningen måste vara korrekt. Detta med hänsyn till undersökningens validitet. Enligt Robson är det viktigt att forskaren kan verifiera sin kvalitativa forskning annars förlorar den sin trovärdighet (Robson 2011, s. 85-86).

Denscombe beskriver två faktorer som kan inverka på validiteten i den kvalitativa undersökningen. Första faktorn är att den sociala tidpunkten inte är konstant. Sociala miljön är under ständig förändring, samt individerna som lever i miljön, vilket kan inverka på undersökning och inte ge samma resultat vid en senare tidpunkt. Andra faktorn beskriver han att forskarens närhet till undersökningen kan vara individuell, vilket kan bidra till att annan forskare identifierar undersökningen från sitt perspektiv, vilket inte säkert ger identiska data som resulterar i identiska slutsatser som tidigare (Denscombe 2009, s. 379).

Med hänsyn till validiteten och reliabilitetens betydelse vid kvalitativa undersökningar, kommer det i avsnittet kritik av studien nedan beskrivas hur vi kan ha påverkat föreliggande undersökning.

5.4 Kritik av studien

I föreliggande undersökning berörs 14 individer i Kalmar, som inte kan tala för en hel population inom eller utanför Kalmar. Undersökningen kanske också hade visat annat ett resultat, om vi värvat andra individer till urvalet av generationerna. Det medför att det utifrån föreliggande undersökning inte går att dra generella slutsatser, angående vad som framkommit i resultatet. Intervjufrågorna och följdfrågorna baserades på semistrukturerade intervjufrågor, vilket bidrog till att vi kunde vara flexibla gällande våra intervjuer. Detta medför att vi kan ha styrt intervjuerna både medvetet och omedvetet, då vi anpassat

intervjufrågorna individuellt, beroende på informanternas svar. Informanternas svar kanske hade visat ett annat resultat om vi använt oss av strukturerade frågor utan möjlighet till anpassning och flexibilitet, vilket minskar undersökningens tillförlitlighet.

Angående undersökningens urvalsform så befinner sig individerna i varje generation inom medelklass. Om det funnits klasskillnader mellan och/eller inom generationerna kanske det hade gett ett annat resultat för undersökningen, då exempelvis ekonomi kan vara en påverkande faktor gällande individernas möjligheter till ett värdigt liv.

5.5 Forskningsetiska överväganden

När man som forskare ska göra en undersökning är det viktigt att man har en medvetenhet om de forskningsetiska principerna. Det är viktigt och av betydelse att man som forskare inte kränker berörda personer, samt att syftet med undersökningen tydliggörs. Vetenskapsrådet förklarar forskningsetikens betydelse genom fyra olika krav som ska fungera som ett skydd för berörda individer när man ämnar genomföra ett forskningsprojekt (Vetenskapsrådet 2002, s. 5; Denscombe 2009, s. 193-194). Nedan förklaras de fyra olika kraven.

Informationskravet innebär att det är forskarens uppgift att informera berörda individer om undersökningens syfte. I informationen ska det framgå att individens medverkan är frivillig och att individen har rätt att avbryta när denne vill (Vetenskapsrådet 2002, s. 7). Vid första kontakten med undersökningens informanter underrättades de om syftet med undersökningen och att deras beslut om medverkan var på frivillig grund. Det klargjordes för informanterna om att de när som helst under undersökningens gång hade rätt att avbryta sin medverkan.

Samtyckeskravet handlar om att individen ska få lämna sitt samtycke till att delta i undersökningen. I vissa fall om informanten är under 15 år måste vårdnadshavare lämna sitt godkännande (Vetenskapsrådet 2002, s. 9). I första kontakten med informanterna förklarades undersökningen som helhet och vad de som informanter kunde tillföra undersökningen. Genom att förklara undersökningen och dess syfte fick informanterna därefter ge sitt samtycke för sitt deltagande, samtycket skedde muntligt. Ingen av informanterna var under 15 år, vilket gjorde att vårdnadshavarens godkännande inte behövde sökas.

Konfidentialitetskravet betyder att de som deltar i undersökningen ska ges konfidentialitet genom att personuppgifter ska vara skyddade så att inga obehöriga kan ta del av dem (Vetenskapsrådet 2002, s. 12). Vid kontakten med informanterna förklarades att deras personuppgifter skulle skyddas i föreliggande undersökning, detta genom att fingera deras namn i samband med deras uttalanden.

Nyttjandekravet innebär att det insamlade materialet som används i undersökningen, endast är ämnat för dess ändamål (Vetenskapsrådet 2002, s. 14). Vid mötet med informanterna förklarades att deras medverkan utgjorde en grund till att föreliggande undersökning kunde genomföras och att deras uttalanden därmed inte skulle brukas för annat syfte.

Som forskare är det viktigt att vi förfogar över det ansvar vi har på ett korrekt sätt, gällande etiska överväganden. Det är av stor betydelse för att vi inte ska gå över gränsen för vad som är etiskt försvarbart. De personer som är berörda av forskningen ska inte känna sig kränkta, de ska känna sig delaktiga.

6. Resultat

Nedan presenteras undersökningens empiri som är indelade i teman som en följd av vad som framkommit av intervjuerna, gällande generationernas erfarenheter och föreställningar. En av följdfrågorna som framfördes till generation unga och medelålders var om de ansåg att det skulle vara meningsfullt att få arbeta efter uppnådd pensionsålder. I detta avsnitt har teman sammanställts utifrån vad som varit återkommande i intervjuerna och som kan belysa representativiteten för generationernas föreställningar om framtidens äldreomsorg.

Undersökningens teman är, syn på äldreomsorgen idag, funderingar om sin ålderdom och farhågor och/eller tillförsikt om framtidens äldreomsorg. Under varje tema kommer undersökningens informanternas föreställningar och erfarenheter att sammanfattas i generationskategorier; Äldre 65-80 år, medelålders 40-50 år och unga 16-19 år. Det som sammanställts genom generationskategorierna, kommer att presenteras och styrkas med utvalda citat.

6.1 Presentation av undersökningens informanter

Här följer en presentation och begreppsförklaring för läsaren om de 14 informanter som deltagit i undersökningen. Generation äldre benämns ur ett hälsoperspektiv med begreppen aktiv eller passiv. Begreppet aktiv härleds till god hälsa som bidrar till förmåga att leva ett aktivt liv, medan begreppet passiv innebär att hälsan inverkar på individens förmåga till att leva ett aktivt liv. Generation medelålders benämns efter sina yrkesverksamma arbetsområden och generation unga framställs i relation till deras nuvarande årskurs i grundskola eller gymnasium. Det är av intresse för undersökningen och läsaren att kunna relatera till individerna och det som framkommit inom de tre generationsgrupper. Namnen är fingerade, det vill säga att personerna egentligen heter något annat. Åldrarna är inte fingerade.

Yngve 80 år aktiv pensionär

Svea 75 år passiv pensionär på grund av sin hälsa

Marianne 69 år aktiv pensionär

Birgitta 67 år aktiv pensionär

Erik 65 år passiv pensionär på grund av sin hälsa

Nils 50 år arbetat som bilmekaniker i 25 år

Cathrine 46 år arbetat inom vården i 29 år

Daniel 44 år arbetat inom vården i sex år

Pernilla 41 år arbetat inom vården i 20 år

Marie 40 år arbetat inom vården i 18

Malin 19 år går sista året på gymnasiet och arbetar extra inom media

Adam 18 år går näst sista året på gymnasiet

Danielle 16 år går sista året i grundskolan

Fredrik 16 år går sista året i grundskolan

Informanterna inom generationerna befann sig i olika skeden i livet, vilket gjorde att vi fick ta del av intressanta infallsvinklar gällande individuella erfarenheter och föreställningar.

Individerna befinner sig inom olika generationer och resultatet kommer därmed att presenteras i ett generationsperspektiv.

6.2 Övergripande syn på äldreomsorgen idag

Informanterna i generation äldre menade att gruppen äldre människor blir allt fler och att människor lever längre idag. De tyckte att det behöver tillföras mer pengar till äldrevården för anställning av personal, vilket skulle bidra till att de äldres vårdbehov kan tillgodoses.

Informanterna poängterade att det är viktigt att politikerna i beslutsfattandet tar hänsyn till att vi är mer jämställda idag jämfört mot förr i tiden. De ansåg att jämställdheten kommer att öka behoven hos de äldre, i samband med de krav som kommer att ställas av generation äldre.

Generationen menade vidare att tiden inte räcker till idag att vårda de äldre i den utsträckning som skulle behövas.

De ansåg även att trivsel och aktiviteter är viktiga delar för att vården ska kunna tillmötesgå de äldre

Yngves åsikt är:

”Jag tror inte att det kommer att gå tillbaka så som det var förr, för det finns ett tryck från allmänheten, så man kan ju hoppas att det ska bidra till att det blir bättre” (Yngve 80 år).

Birgitta menar att:

”Allt handlar hela tiden om pengar, man kan ju undra vart alla pengar tar vägen. Jag kan tycka

att äldreomsorgen ses som ett lågstatusyrke idag. Jag tror att alla som jobbar inom yrket gör allt vad de kan för att det ska vara bra, men politikerna ger inte personalen uppskattning för det jobb de gör” (Birgitta 67 år).

Det som framkom av generation äldre var att de hade en medvetenhet om befolkningsökningen som sker och att det väcker en oro angående om allas vårdbehov kan tillgodoses, vilket sattes i relation till de krav de ansåg kommer att öka. Beträffande de ekonomiska faktorerna, ansåg de att ekonomin inverkar negativt på dagens äldreomsorg, både för personalens välmående och tillgängligheten för de äldre.

Synen som generation medelålders hade på äldreomsorgen visar att deras egna krav framträdde tydligt. De ansåg att kommunerna har mindre pengar idag. I samband med det uttryckte det att äldreomsorgen idag inte verkar vara det område som man prioriterar gällande ekonomiska resurser, samt att en ökning av lönen har en avgörande roll för personalförsörjningen och att det behöver anställas fler inom omsorgen. Informanterna ansåg att det är mycket pappers- och dataarbete som ingår i personalens arbete idag. De menade att det borde vara viktigare och mer betydande att personalens arbetstid tilldelas de äldre, för att de äldre ska kunna få bevara sina funktioner och uppleva trivsel, vilket ingår i en god omvårdnad.

Nils påtalar:

”Ekonomin verkar inte riktigt gå ihop, staten verkar ha det svårt med det. Det är ju personalbrist och människorna är ju helt försvarslösa, speciellt de stackars små pensionärerna” (Nils 50 år).

Cathrines åsikt är:

”Att man sitter ner med de äldre och att man sjunger en sång med dem, är jätteviktigt. Det hör ju ihop, det fysiska, psykiska och sociala, det är min hundra procentiga övertygelse, tappar man en grej så tappar man det andra också” (Cathrine 46 år).

Generation medelålders betonade ekonomin och personalens arbetsförhållanden. De ansåg att det behövs tillföras ekonomiska resurser som gynnar både personalen och de äldre, för en god äldreomsorg.

I generationen unga framkom att deras föreställningar om synen på äldreomsorgen idag, är att i samband med ålderdom hamnar man på ett hem och att ingen bryr sig längre. Trots att man är sjuk så menar de att äldres individuella behov ska kunna tillfredsställas. Informanterna menade vidare att det måste läggas mer resurser på de äldre, de betonar vikten av aktiviteter och att man ska bli sedd för den man är. De unga uttryckte att de äldre fortfarande är människor som också behövs i samhället idag, då de har levt längre. De menade att vid kontakt med de äldre kan det erhållas kunskap mellan generationerna, att det kan ske ett utbyte via kommunikation. Informanterna hade uppfattningen att det är dåligt betalt inom vårddyrket och hur kommunen väljer att fördela sin ekonomi har en stor betydelse för de äldres omvårdnad.

Adam uttrycker:

”Jag känner att vårddyrket inte ses som ett framtidsyrke, jag känner ingen som valde omvårdnadslinjen. Idag finns det så många fler gymnasieutbildningar att välja mellan som även bidrar till arbete med högre lön, än omvårdnadsyrket” (Adam 18 år).

Malins åsikt är:

”Jag hoppas att man inser värdet av äldre, att man blir som en familj. Har man ingen att åldras tillsammans med hemma, så kan man åldras tillsammans med dem på hemmet” (Malin 19 år).

Generation unga uttryckte således att det var de ekonomiska resurserna som hade inverkan för att vårddyrket idag ses som ett lågstatusyrke. De ansåg att värdet av de äldre skulle betonas,

genom att tillföra ekonomiska resurser till äldreomsorgen. Behovet av ett socialt sammanhang är av betydelse, för att få leva ett värdigt liv som äldre.

6.3 Funderingar om sin ålderdom

De funderingar om ålderdomen generation äldre hade var att hälsan och livskvalité är betydande, då de menar att hälsan representerade möjligheterna av att få vara friska och bo kvar hemma så länge som möjligt. Livskvalitén ansåg de var av stor betydelse gällande det sociala nätverket, som det menade är av värde när man blir äldre. Fyra av fem informanter ansåg sig fortfarande vara för unga för att fundera vidare på framtiden. Något som de även påtalade är att pensionen idag inte höjs efter det index som gäller. Priserna går upp, men pensionen går inte i samma takt, vilket kan medföra att det blir aktuellt med exempelvis bostadsbyte i samband med att man blir äldre, då man inte kommer att ha råd att bo kvar där man bor idag, vilket de ansåg kan inverka på tryggheten.

Marianne anser:

”I min ålder tänker man inte på framtiden, utan man lever i nutiden.

Framtiden ligger mer hos den yngre generationen” (Marianne 69 år).

Erik uttrycker:

”Jag hoppas att jag får vara så pass frisk att jag får bo hemma, viktigt med tanke på min livskvalitet. Livskvalitet för mig är att få bestämma över min egen tid, äta när jag vill, sova när jag vill och det sociala livet” (Erik 65 år).

Generation äldre sköt funderingarna om sin ålderdom på framtiden, de tyckte det var viktigare att lägga sin energi på att få leva i nuet. De äldre var återkommande gällande hälsans betydelse, det var avgörande för om de kunde få bo hemma så länge som möjligt. God livskvalité sattes i relation till att det kan uppnås genom att man kan få bo hemma. Om man var en aktiv eller passiv pensionär hade ingen inverkan på hälsoperspektivet, det handlade om att få bo hemma så långt det är möjligt.

I generation medelålders uttryckte de att funderingarna kring ålderdomen är något de gärna skjuter på, de ansåg att de hade fullt upp med att leva i nuet. Att börja fundera på sin ålderdom menade de kunde bli aktuellt vid pensionsåldern, de menade att det var lång tid kvar som ger utrymme för ytterligare förändringar från samhällssystemet, vilket man får se då man själv är där, ansåg de. Informanterna ansåg inte att det var av intresse att arbeta efter pensionsåldern, då man pensionssparar för att kunna leva någorlunda tryggt efter man arbetat.

Pernilla menar:

”Man kan ju inte fundera över hur man vill ha det när man blir gammal, när man inte vet hur det ser ut, eller hur? Det kanske inte finns några ålderdomshem då, det blir att kasta sig utför ett stup” (Pernilla 41 år).

Daniel uttrycker:

”Det blir att man tänker att den dagen man ska dö, att man bara dör. Att man slipper äldreomsorgen” (Daniel 44 år).

Nils åsikt är:

”Att arbeta efter man gått i pension? Nej, det är negativt. Varför ska man pensionsspara om man ändå ska arbeta efter pensionsåldern” (Nils 50 år).

Det som generation medelålders ansåg var att situationen som råder idag bidrar till att man inte vågar ha några förhoppningar om att det kommer att bli bättre i framtiden. Man lever hellre i nuet och skjuter funderingarna om sitt åldrande på framtiden. Informanterna ifrågasatte meningen med att pensionsspara om man skulle arbeta efter att man uppnått pensionsåldern. Generationens yrkestillhörighet menad de absolut inte hade någon inverkan på synen om sin egen ålderdom, det handlar om samhällssystemets prioriteringar som påverkar alla på ett eller annat sätt.

Funderingarna generation unga hade om sin egen ålderdom är att de idag inte har börjat fundera i så stor utsträckning, de ansåg att det är för tidigt. De tyckte att det skulle bli mer aktuellt när de fått fast inkomst och kan börja spara pengar, då oberoende var av betydelse. Informanterna hade ett hälsoperspektiv om att sjukdomar kan komma plötsligt när man är äldre, de ansåg att man bör ha planerat för sig innan man går i pension. De ansåg inte att det var positivt att behöva arbeta efter pensionsåldern, då de menade att vissa yrken kräver mer av arbetstagaren än vad andra yrken gör.

Fredrik menar:

”Jag har inte börjat fundera så mycket, jag är nog fortfarande lite för ung, Vi ungdomar får så mycket nya planer hela tiden. Men jag vet att jag fortfarande vill bo kvar i mitt hus och ha ett stort umgänge och ha familjen väldigt nära och klara mig själv så länge det går” (Fredrik 16 år).

Danielle uttrycker:

”Nej, det är ju inte bra om man ska jobba efter man är 65 år. Det finns människor som inte får leva så länge på grund av sjukdom. De sista åren efter man arbetat ska man väl få tid att unna sig ett lugn och upplevelser. Är det inte därför man ska spara pengar? ” (Danielle 16 år).

I generation unga låg funderingarna om sin ålderdom väldigt långt fram i tiden och att deras framtida ekonomi var av betydelse för att kunna börja fundera om sin framtid.

De ansåg ändå att det var viktigt att man fick bo kvar hemma så länge som möjligt och att få uppnå ett oberoende var av stor betydelse. Informanterna ansåg att olika yrken skapar olika förutsättningar att kunna arbeta efter pensionsåldern, då det kan uppstå ojämlikheter och att man efter pensionen måste få tid och möjlighet att njuta av livet.

6.4 Tvivel och/eller tillit om framtidens äldreomsorg

I generation äldre ansåg alla informanter att det tvivel och/eller tillit som finns gällande framtidens äldreomsorg är ekonomins inverkan på äldreomsorgen idag och sannerligen i

framtiden. De menade att framtidens äldreomsorg kommer att vara i behov av kompetent personal, som dessutom behöver tilldelas högre lön. Genom att höja lönen för personalen inom äldreomsorgen kommer det möjliggöra att statusen för yrket kan bli högre, än vad det är idag. Generationen äldre såg även befolkningsökningen, samt de krav man som äldre kommer att ha med sig gällande sin omsorg. De menade att människor kommer att leva längre, vilket kommer att leda till ett ökat omsorgsbehov och kände tvivel över om äldreomsorgen kommer att ha resurser för att tillgodose behoven hos de ökat antal äldre, i framtidens äldreomsorg.

Erik uttrycker:

”Att om äldreomsorgen drabbas av finanskris eller politiska beslut, då politikerna fördelar pengarna fel. Att man utarmar ekonomin för äldreomsorgen. Inom politiska beslut kan det hända vad som helst” (Erik 65 år).

Yngve menar:

”Det är pengar som styr allt och det ska ju snålas och dras in på alla möjliga olika ställen, så Det undgår väl inte äldreomsorgen heller” (Yngve 80 år).

Mariannes åsikt är:

”Jag tror att det kommer bli fattighuset nästa, man får klara sig själv och hjälpa varandra bäst det går, vi gamla. Det kommer inte finnas pengar och pensionärer kommer att bli fattigare. Inflationen kommer att bli väldigt hög framöver, så det blir sämre och jag kommer inte att kunna bo som jag gör nu” (Marianne 69 år).

Inom generation äldre var det de ekonomiska resurserna som spelade en stor roll för äldreomsorgen i framtiden. De hade en oro om att detta kunde medföra att vården inte kommer att prioriteras ekonomiskt, vilket kommer leda till att omsorgsbehovet inte kommer att kunna tillgodoses för de äldre. Varken personal eller ekonomi kommer att räcka för att möta framtidens äldre och deras behov, ansåg de.

De farhågor och/eller tillförsikt om framtidens äldreomsorg som generation medelålders ansåg kommer att inverka på framtidens, är att resurserna inom äldreomsorgen inte kommer att kunna tillgodoses. Informanterna menade att det kommer fortsätta ske smygskärningar i samband med att personalens arbetsuppgifter blir fler. Trots det trodde inte generation medelålders att det kommer att anställas mer personal, trots de högre krav som kommer att finnas från de äldre. Samtliga informanter ansåg att lönen kommer att vara avgörande om man kommer vilja arbeta inom framtidens äldreomsorg.

Pernilla menar:

”Jag tror att vår generation kommer att ställa mycket högre krav, än vad dem som är gamla gör idag. För vi har högre krav, än vad man hade förut” (Pernilla 41 år).

Daniel uttrycker:

”Äldreomsorgen i framtiden handlar om en ekonomisk fråga. Har man råd att betala för sig så får man bättre vård, boende och hjälp. Annars kanske det blir mer som det var förr med fattigstugor” (Daniel 44 år).

Generation medelålders framhöll att deras generation kommer att ha högre krav på framtidens äldreomsorg och att ekonomin kommer att ha en avgörande roll för hur levnadsstandarden kommer att se ut för de äldre i framtidens äldreomsorg. De som har arbetat kommer ha det bra, jämfört med de som saknat inkomst, exempelvis hemmafruar eller arbetslösa som kommer få lite i pension och därmed en sämre ålderdom. Angående framtidens äldreomsorg uttryckte de att ekonomi och personal var avgörande, beträffande personalförsörjningen och att högre löner behöver tillsättas för personalen. Ingen av informanterna i generation medelålders trodde att framtidens äldreomsorg kommer bli bättre, om ingen förändring sker gällande ekonomi och personalförsörjning.

I generation unga framkom att de farhågor och/ eller tillförsikt om framtidens äldreomsorg är att kraven för att få bo på ett äldreboende kommer att öka. De ansåg också befolkningsökningen och att vi lever längre idag kommer att medföra att det blir dyrare att bo

på äldreboenden. De ansåg vidare att framtidens äldreomsorg kommer vara ett yrke för dem som saknar utbildning, då andra yrken kommer att prioriteras före omvårdnadsyrket.

Malins åsikt är:

”Om man ser på hur utvecklingen har varit förut, då många äldre bodde hemma och man tog hand om varandra, så tror jag att man idag måste förändra tillgängligheten” (Malin 19 år).

Danielle uttrycker:

”Jag har fått höra nyligen att man drar in på personal, pengar, men samtidigt ökar befolkningen, så det kommer nog inte bli så bra. Man måste nog tänka om” (Danielle 16 år).

Inom generation unga menade de att det finns så många utbildningar idag och detta kommer att medföra att vårdyrket inte kommer att vara eftertraktat. Alla i generation unga var medvetna om den befolkningsökning som sker och de ansåg att det kommer ha en negativ inverkan på framtidens äldreomsorg gällande personal, då det är betydande att tillgängligheten för de äldre får finnas kvar.

7. Analys

I detta kapitel sammanförs vår empiri med undersökningens teoretiska utgångspunkt, samt teoretiska perspektiv i två avsnitt. Det har gett oss vägledning och insikt för att besvara våra frågeställningar och vårt syfte och är ett första steg att begripliggöra fenomenet generation. Med hjälp av våra intervjuer har undersökningen möjliggjort för en förståelse om informanternas tolkning av verkligheten, angående sitt åldrande och framtidens äldreomsorg. Nedan besvaras våra frågeställningar och vårt syfte genom det som framkommit i resultatet.

7.1 Hur kan olika generationers erfarenheter och föreställningar förklaras?

Generation äldre ansåg att omsorgsbehovet kommer att öka och de hade en oro om att behoven inte kommer kunna tillgodoses. De ansåg att hälsan och livskvalitén var två synsätt som var avgörande, då de ville bo kvar hemma så länge som möjligt. I generation medelålders hade de en föreställning om att deras generation kommer att ha högre krav på framtidens äldreomsorg, än vad de äldre har idag och menade att deras behov gällande god omsorg inte kommer att kunna tillgodoses. De ansåg även att den privata ekonomin var av betydelse, för att de i framtiden ska kunna få sina behov tillgodosedda. Generation medelålders uttryckte även motvilja till att arbeta efter man gått i pension och generationen unga ifrågasatte meningen med att arbeta efter man uppnått pensionsåldern. I samband med äldreomsorg ansåg generation unga att värdet av de äldre hade betydelse, då det kan möjliggöra för kunskapsutbyte om bara tillgängligheten finns. De hade även en oro över att de äldre individerna kommer att förbises i framtiden. Ett av synsätten som var återkommande var att det idag finns många utbildningar att välja på, vilket konkurrerar ut omsorgsutbildningen. De synsätten som var ständigt återkommande kan kopplas till ekonomin som genomsyrar alla teman, gällande framtidens äldreomsorg.

Resultatet av samtliga generationers erfarenheter och föreställningar gällande synsättet på ekonomins betydelse på framtidens äldreomsorg härleder vi till Mannheims beskrivning av generationer. Han menar att generationerna följs åt i samhället och tillsammans utgör de kulturella grupper, dessa är inte konstanta. Mannheim förklarar att generationerna är under en ständig process, vilket innebär att generationer kan bli delaktiga i varandras kontext, men att individer inom generationer också fortlöpande försvinner och nya individer tillkommer (Mannheim 1952, s. 293). Äldre- och unga generationerna hade fokus på den ekonomiska betydelsen angående att spara för en egen trygghet, samt skapa ett oberoende. Det fanns en medvetenhet om äldre generationens ökade krav, men som skapar tvivel om framtidens äldreomsorg kommer kunna tillgodose de ökade kraven. Detta kan kopplas till Damberg's avhandling där det framgår att man har förväntningar om att framtida omsorgsmottagare ska våga ta egna initiativ och ansvar för att vinna sin rätt till en god omsorg (Damberg 2010, s. 57). Tvivel om att framtidens äldreomsorg inte kommer att kunna tillmötesgå den äldre

generationen, visas genom generationernas synsätt gällande betydelsen att skapa en ekonomisk grund för att så långt som möjligt få vara oberoende.

7.2 Vilka likheter och/eller skillnader framkommer av generationerna?

Resultatet av intervjuerna ligger till grund för samtliga generationers erfarenheter och föreställningar gällande framtidens äldreomsorg. Sammantaget hade alla tre generationer likheter beträffande synen på framtidens äldreomsorg, vilket tog sig i uttryck genom att alla tre generationer visade en oro och osäkerhet. Oron och osäkerheten byggde på tvivel om framtidens äldreomsorg verkligen kommer kunna möta framtidens generation av äldre. Inga skillnader mellan generationernas föreställningar kunde utläsas av resultatet, då deras åsikter och tankar präglades av osäkerhet och avsaknad av tillit gällande samhällssystemet.

Inom de tre generationerna ville man helst inte fundera på framtiden, på det hela taget. Den äldre generationen ansåg att funderingar om framtiden låg mer hos den unga generationen att fundera över. Den unga och medelålders generationen ansåg att planering inför framtiden låg längre fram i tid. Av resultaten kunde man utläsa att ekonomin hade en avgörande roll gällande olika delar, som tillsammans bildar helheten för en trygg äldreomsorg i framtiden. Delarna berörde personalförsörjningen i relation till pågående befolkningsökning, lönen och de pågående smygnedskärningarna, vilket de ansåg inverkar på tillgängligheten och omsorgsbehovet för de äldre. Samtliga generationer hade även en medvetenhet om befolkningsökningen, vilket påverkade deras oro om att äldreomsorgen i framtiden inte kommer att kunna möta de ökade omsorgsbehoven som kan uppstå, samt kraven från de äldre gällande god omsorg. Deras utgångspunkt utgick från att vad som pågår idag beträffande ekonomi, personalförsörjning och smygnedskärningar inom dagens äldreomsorg.

De likheter som framkom i resultatet mellan generationerna leder in på Mannheims förklaring hur generationerna förhåller sig till varandra. En ömsesidig påverkan kan uppstå mellan generationerna när de sammanförs som en integrerad grupp. De delar inte samma generation men de kan vara en del av varandras generationer, genom erfarenheter. Generationernas erfarenheter och föreställningar kan vara likvärdiga under en viss tid och föränderliga vid en annan tid, då integrerade grupper inte är konstanta. Mannheims resonemang kan även

kopplas till Damberg där hon förklarade att det är de egna erfarenheterna hos en generation som kan överföras till nästkommande generation. Dagens anhöriga har krav för sina äldre anhöriga, vilket leder till att dagens anhöriga kan tänkas komma att ha kraven med sig, när de själva tillhör den äldre generationen. Det kan vara genom erfarenheter som förväntningar tar sig i uttryck genom krav och föreställningar om vad god äldreomsorg är (Damberg 2010, s. 78).

Likheterna om framtidens äldreomsorg kan härledas till Mannheim som menade att en ömsesidig påverkan mellan generationerna sammanför dem till en integrerad grupp. Det är genom den ömsesidiga påverkan som generationernas gemensamma föreställningar kan delas, genom de erfarenheter generationerna bär med sig. Mannheim menade vidare att den äldre generationen har en större förmåga att kunna anpassa sig till samhällets rådande förhållande, samt att de influeras av den yngre generationen. Medan mellanhandsgenerationen lever mer i nuet (Mannheim 1952, s. 297-302). Att äldre generationen har förlikat sig med sin situation kan härledas till Werners resonemang om livsloppsperspektivet. Werner menar att livsloppsplaceringen kan inverka på hur man förhåller sig till sin situation. De yngre och medelålders generationerna befinner sig i nuet och har längre tid på sig gällande sina förberedelser, vilket kan bidra till att man dröjer med sin planering om framtiden (Werner 2012, s.111).

8. Slutdiskussion

Syftet med föreliggande undersökning var att ta del av generationers perspektiv om hur de ser på framtidens äldreomsorg, samt hur och varför deras erfarenheter och föreställningar om äldreomsorgen ser ut som det gör.

För att vi skulle kunna uppnå syftet med vår undersökning var det relevant att genomföra intervjuer, med individer inom respektive urvalsgrupp. Semistrukturerade intervjuer, möjliggjorde en flexibilitet och anpassning av frågor till informanterna, vilket var av betydelse för att vi skulle kunna få ta del av informanternas individuella erfarenheter och föreställningar. I inledningen beskrev vi vår egen föreställning om generationerna, beträffande vårt antagande om att skillnader av föreställningar skulle kunna uppstå genom

generationernas olika tid de levte. Det som framkom av informanternas svar sattes sedan i relation till individernas generationstillhörighet, som i resultatet uppvisade den likhet som fanns mellan generationerna om framtidens äldreomsorg. I vår undersökning kan generation äldre, medelålders och unga lyftas vår fram ur tre generationsperspektiv vid tre olika tidpunkter, historia, nutid och framtid. Generation äldre som levte längre symboliserar historiken, då historiken skapar deras erfarenheter. Generation medelålders fokuserar mer på erfarenheterna i nuet, då de lever här och nu och berörs inte på samma sätt av varken historiken eller framtiden. Generation unga har närmare till hands att reflektera över framtiden dit de är på väg, än historiken då de ännu saknar erfarenheter för att skapa en historik.

I inledningen beskrev vi vår egen föreställning om generationerna, gällande vårt antagande om att skillnader om framtidens äldreomsorg skulle kunna uppstå genom generationernas olika tid de levte. Vi hade ett antagande att den unga och medelålders generationen inte skulle bära på en sådan stor oro då de har tid att anpassa sig och planera, med tanke på att framtiden ligger framför dem. Gällande den äldre generationen hade vi föreställningen om att de skulle uppvisa besvikelser över framtidens äldreomsorg, då de befinner sig närmare framtiden och snart kanske själva är där. Det uppvisar att vi vår föreställning hade missbedömt alla tre generationerna, då de bär på lika föreställningar. Där ekonomi och hälsa har sin betydelse för hur de kommer att få det som äldre.

Efter att ha tagit del av de teoretiska perspektiven i relation till undersökningens resultat, tolkar vi att generationerna i samhället kan påverka eller inte påverkas genom varandras erfarenheter och föreställningar. Detta beror på om kulturella gruppen för tillfället är konstant. Mannheims teori är en förklaring till att respektive generations erfarenheter och föreställningar tas i uttryck av likheter. Även livsloppet har sin betydelse i sammanhanget, vilket kan ses i relation till det samhälle som generationerna är en del av här och nu.

Det som informanterna har uttryckt kan relateras till den tidigare forskningen, gällande äldres föreställningar och erfarenheter om sitt åldrande. Tidigare forskning om äldre individers reflektioner om att åldras uppvisar att sociala, politiska och ekonomiska faktorer påverkar föreställningen om äldreomsorgen, där media har varit en bidragande faktor beträffande de äldres föreställningar.

Jämför vi resultatet av ovanstående studie med vår föreliggande undersökning kan vi utläsa likheter gällande synen på äldreomsorgen, samt generationernas synsätt på den rådande pessimismen som dessa uppvisar. De skillnader vi kan utläsa jämfört med ovanstående studie är att våra resultat uppvisar likheter utifrån tre generationer, angående föreställningarna om äldreomsorgen och sitt åldrande. Generationerna uppvisar likheter beträffande att inte vilja komma i kontakt med äldreomsorg när de blir äldre och att det gärna skjuter på tanken för att istället leva i nuet. De påtalar den ekonomiska faktorns betydelse, både gällande att tillföra ekonomiska resurser till äldreomsorgen, men att sitt eget ekonomiska sparande är av stor betydelse, för att kunna få det bra i framtiden, då man inte vill bli beroende av samhällssystemet som skiftar sin karaktär. Ytterligare en skillnad är att den tidigare forskningens informanter menade att media var en påverkande faktor för deras föreställningar, att det var svårt att inte undgå det som framkommer i media gällande missförhållande inom äldreomsorgen. Föreliggande undersökningen uppvisade inte att media hade någon påverkan. Informanterna inom generationerna hade istället en individuell medvetenhet om de samhällsrelaterade faktorernas inverkan gällande sociala, politiska och ekonomiska delar. Det som ytterligare framkommit ur den tidigare forskningen är att det finns tre faktorer att ta hänsyn till i den pågående samhällsförändringen. Faktorerna berör ökat antal av äldre människor, nedskärningar inom äldreomsorgen och en osäkerhet till det rådande samhällssystemet. Det kan även härledas till föreliggande undersökning, gällande faktorer och dess påverkan på generationernas föreställningar. Generationerna till föreliggande undersökning uppvisade en medvetenhet till den ökade befolkningens mängd, vilket de satte i relation till nedskärning av äldreomsorgens personal. Det resulterade i en stor osäkerhet inom varje generation, om framtidens äldreomsorg. Tilliten till dagens samhällssystem existerar inte. Samtliga generationerna uppvisar en rädsla för att åldras och anser att behoven inom äldreomsorgen inte kommer att kunna tillgodoses på alla plan. Det är en aspekt man redan nu bör se över, vilket generationerna anser inte prioriteras.

Sammantaget visar föreliggande undersökning att det finns en pågående oro hos individer i dagens samhälle, vad gäller äldreomsorgen. Tyngdpunkten i debatterna ligger på olika prioriteringar, exempelvis ekonomi och personal. I undersökningen framkom att välfärden i Sverige bidrar till en medvetenhet hos individer inom olika generationer, om att samhället aldrig är konstant utan är under ständig förändring.

Jämställdhet och solidaritet hos individer har blivit en medvetenhet hos medborgarna, vilket medför att även individuella krav kan öka. I relation till befolkningsökningen och längre medellivslängd kan trycket komma att öka vad gäller individernas krav på samhället. Samhället måste beakta den utveckling som skett, i relation till en jämställd befolkning. Det kan krävas att samhället måste möta en medveten befolkning som vill sitt eget, andra jämlikar och anhörigas bästa i ett samhälle där alla är medvetna om värdet i ett åldrande, oavsett generationstillhörighet.

Samhället idag är inte konstant utan är under ständig förändring. Det utgörs av en pågående aktiv process mellan samhället och generationerna. Där de tillsammans försöker finna en samexistens som gynnar gemensamma intressen och mål, det vill säga ett fungerande samhällssystem.

8.1 Reflektioner inför framtida studier

Nedan exemplifierar vi förslag på fortsatta tillvägagångssätt gällande vår undersökning, generationer och äldreomsorg. Har man som forskare ett intresse för ämnet, ges möjligheter att utföra studien på nytt. Begreppet framtid kan tolkas individuellt och även förändras i tid, i takt med både människans och samhällets utveckling. Fortsatta studier eller undersökningar inom detta område kan i ett framtidsperspektiv ge nya och intressanta resultat.

Rekommendationer för framtida studier eller undersökningar där man vill uppnå en generaliserbarhet, kan en kvantitativ studie genomföras med enkäter. Det kan vara av intresse att via enkäter undersöka en eller flera generationers föreställningar inom olika kommuner, gällande framtidens äldreomsorg. Med enkäter når man ut till en större population som kan ge större svarsfrekvens, än i kvalitativa studier. Det kan vara av intresse att exempelvis söka efter signifikanta mönster mellan generationerna inom olika kommuner. Visar resultatet på liknande föreställningar mellan generationerna och deras tillhörande kommun, kan undersökningen generaliseras. Fördelen med generaliserbarhet är att undersökningen får en hög reliabilitet.

För en kvalitativ ansats kan det vara intressant att i ett framtidsperspektiv genomföra föreliggande undersökning på nytt. Genom att samla in ny empiri med urvalsgrupperna som

representerar denna undersökning, kan det vara av intresse att klarlägga om generationernas erfarenheter och föreställningar har förändrats över tid eller om de står kvar vid sin uppfattning, som resultatet visats i denna befintliga undersökning. Det kan vara relevant att analysera faktorer som bidrar till den bestående eller förändrade föreställningen hos våra valda generationer, om framtidens äldreomsorg.

9. Referenser

Blomberg, Stefan & Petersson, Jan (2003). Offentlig Äldreomsorg som del i det sociala arbetet. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 4 s. 303- 318.

Broomé Per & Jonsson Pirkko (1994) *Äldreomsorgen i Sverige*. Stockholm: SNS Förlag.

Damberg, Magdalena (2010) *Kompetensfrågans konkretisering*. Kalmar; Linnéuniversitetet.

Denscombe, Martyn. (2009) *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (2:a uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Djurfeldt, Göran, Larsson, Rolf & Stjärnhagen, Ola (2010) *Statistisk verktyglåda 1 - samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur

Drugge, Ulf (2007) *Krisbiografier; Utfattiga och mindre fattiga förr*. Malmö: Bokbox Förlag.

Eriksson, Bengt G (2004) ”Osäkerhetens återkomst. Att åldras i risksamhället”, *Socialvetenskaplig tidskrift nr 3- 4*, 2004, s.238- 251.

Goldberg, Ted (2005) *Samhällsproblem*. Lund: Studentlitteratur.

Gunnarsson, Evy (2008) “The welfare state, the individual and the need for care: older people’s views”, *International journal of social welfare*, 2009, s. 252- 259.

Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (1997) *Forsningsmetodik; Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Levin, Claes (2008) “Att undersöka >> det sociala <<- några ingångar”. I: Meeuwisse, A, Swärd, H, Elisson- Lappalainen, R. & Jacobsson, K. (red.) *Forskningsmetodik för socialvetare*, s. 32- 40. Stockholm: Natur och Kultur.

Magnusson, Jens (2011) ”Kalmar läns omsorgsbehov ökar med 32 procent till 2025”, *Information till media*, 2011, s. 1- 3.

Mannheim, Karl (1952) *Essays on the sociology of knowledge*. London: Routledge & Kegan Paul.

Patel, Runa & Davidson, Bo (2003) *Forskningsmetodikens grunder; Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Robson, Colin (2011) *Real world research*. (3 ed.). Chichester: Wiley.

Sjöberg, Katarina (2008) ”Forskaren och fältet” I: Sjöberg & Wästerfors, *Uppdrag forskning*, s. 15- 39. Malmö: Liber.

Socialstyrelsen (2010) *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*. Stockholm: Edita Västra Aros.

Tornstam, Lars (2010) *Åldrandets socialpsykologi*. Stockholm: Norstedts

Tornstam, Lars (1983) ”Solidariteten mellan generationerna”. I: Odén, B, Svanborg, A & Tornstam, L. (red) *Äldre i samhället- förr, nu och i framtiden*, s. 182-196. Stockholm: Liber.

Werner, Erika (2012) *Trygg sviken eller osäker; Tankar och förberedelser inför pensioneringen*. Lund: Lunds universitet, Socialhögskolan.

9.1 Internet

Eriksson, Pia/Barometern OT (2012) *En solidarisk och jämställd äldreomsorg* [www.barometern.se]. Hämtad från [http://www.barometern.se/reagera/debatt/en-solidarisk-och-jamstalld-aldreomsorg\(3192342\).gm](http://www.barometern.se/reagera/debatt/en-solidarisk-och-jamstalld-aldreomsorg(3192342).gm) Hämtat 2012-03-19.

Batljan Ilija m.fl./ Dagens samhälle (2012) *Se möjligheterna i framtidens äldreomsorg* [www.dagenssamhalle.se]. Hämtad från <http://www.dagenssamhalle.se/debatt/se-mojligheterna-i-framtidens-aeldreomsorg-1548> Hämtat: 2012-03-19.

Statistiska centralbyrån 2012 *Sveriges framtida befolkning 2012-2060 Nr 2012:741* [www.scb.se]. Hämtad från http://www.scb.se/Pages/PressRelease_333990.aspx Hämtat: 2012-08-19.

Vetenskapsrådet 2002 *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning* [www.codex.vr.se] Hämtad från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> Hämtat: 2012-04-04.

www.riksdagen.se Hämtad från http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Propositioner-och-skrivelser/Vardigt-liv-i-aldreomsorgen_GX03116/?text=true Hämtat: 2012-04-20.

Prop. 2009/10:116. Värdigt liv i äldreomsorgen. Socialdepartementet, Stockholm.

<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/140555>

Bilaga 1

Intervjuguide

1a) Hur ser dina tankar ut om äldreomsorgen i dagens samhälle?

b) Anser du att media har en inverkan på hur man ser på dagens äldreomsorg?

2a) När anser du att det är dags att börja fundera kring hur man vill ha det när man blir äldre?

b) Har du själv börjat fundera hur du vill ha det som äldre?

3) Vad anser du om möjligheterna att få arbeta tills man är 75- 79 år?

4a) Hur ser dina tankar ut om framtidens äldreomsorg?

b) Vilka faktorer anser du kommer ha betydelse för en fungerande äldreomsorg i framtiden?

5a) Har du några farhågor och/ eller tillförsikt om framtidens äldreomsorg?

b) Kommer det att ställas högre krav av framtidens äldre eller kommer de att acceptera sin rådande situation?